

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 5/1999 vp

Valtioneuvoston selvitys valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 7 päivänä toukokuuta 1999 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round) (E 15/1999 vp) ympäristövaliokunnalle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- linjajohtaja Kim Luotonen, ulkoasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Tuula Varis, ympäristöministeriö
- kaupallinen neuvos Jari Gustafsson, kauppa- ja teollisuusministeriö
- apulaisosastopäällikkö Pirkko Skutnabb, maa- ja metsätalousministeriö
- johtaja Pentti Mäkinen, Keskuskauppakamari

- johtaja Erik Forsman ja johtaja Tellervo Kylä-Harakka-Ruonala, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- jaostopäällikkö Jouko Nieminen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- vs. kansainvälisten asiain päällikkö Hanna Matinpuro, Suomen Luonnonsuojeluliitto
- toiminnanjohtaja Jaana Kiljunen, Animalia-Eläinsuojeluliitto
- järjestöpäällikkö Riikka Kämppi, Kehitysyhteistyön Palvelukeskus ry Kepa
- hallituksen jäsen Ville-Veikko Hirvelä, Maan Ystävät ry
- pääsihteeri Heikki Korhonen, Ympäristö ja kehitys.

Lisäksi valiokunta on saanut Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n ja Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry:n kirjalliset lausunnot.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston selvitys koskee Euroopan unionin kannanoton valmistelua Seattlessa 30.11—3.12.1999 pidettävään WTO:n ministerikokoukseen. WTO:n ministerikokouksessa on tarkoitus päättää vuonna 2000 alkavaksi kaavaillun uuden maailmankaupan vapauttamista koskevan neuvottelukierroksen asialistasta ja muodoista.

Komissio on laatinut 26.4.1999 keskustelupaperin WTO-neuvotteluja koskevista Euroopan unionin tavoitteista. Valtioneuvoston selvitys sisältää komission laatiman tavoitepaperin ja alustavan neuvotteluohjeen Suomen edustajille asian käsittelyä varten. Tarkoituksena on, että Euroopan unionin neuvosto hyväksyy asiaa kos-

kevat päätelmät lokakuussa 1999. Neuvoston päätelmien pohjalta muodostetaan komission neuvotteluvaltuus Seattlen kokoukseen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Komissio on laatinut epävirallisen keskustelupaperin Euroopan unionin tavoitteista WTO:n seuraavaa maailmankaupan vapauttamista koskevaa neuvottelukierrosta varten. Unionin tavoitteeksi komissio ehdottaa seuraavia seikkoja.

— Laaja-alainen neuvottelukierros, jolloin jo neuvottelujen kohteeksi sovittujen aiheiden lisäksi (maatalous, palvelut, henkisen omaisuuden suoja, eräät sääntökysymykset) käsiteltäisiin myös muita aiheita, joita olisivat muun muassa teollisuustuotteiden tullinalennukset, kauppa ja ympäristö, investoinnit ja kilpailu.

— Lyhyt neuvottelukierros, joka kestää korkeintaan kolme vuotta.

— Yhteistyön rakentaminen neuvottelujen asialistan aikaansaamiseksi, erityisesti kehitysmaiden kanssa.

— Kansalaismielipiteen huomioon ottaminen WTO-asioissa ja avoimuus kansallisessa käsittelyssä.

Valtioneuvoston alustavan kannan mukaan komission yleiset linjaukset vastaavat pitkälti Suomen omissa valmistelemissä kokouksissa esille tuotuja tavoitteita.

Ympäristövaliokunta pitää myös komission keskustelupaperin lähtökohtia kannatettavina. Erityisesti valiokunta pitää tärkeänä sitä, että ympäristökysymykset sisällytetään seuraavan neuvottelukierroksen asialistalle. Lähtökohtana tulee tällöin pitää periaatetta, jonka mukaan kaupan vapaus ei saa ylittää ympäristön suojelun vaatimuksia. Tämän vuoksi kaupan sääntöjä tulee selkeyttää siten, että ne nykyistä paremmin mahdollistavat oikeutettujen ja tehokkaiden ympäristötoimien käytön. Hyvänä valiokunta pitää myös sitä, että komission keskuspaperissa on

kiinnitetty perustellusti huomiota niihin epäkohtiin, joita nykyisten WTO-sopimusten soveltamisessa on ilmennyt.

Valiokunta keskittyy lausuntonsa loppuosassa kauppa- ja ympäristökysymyksiin. Lisäksi valiokunta käsittelee kehitysmaiden asemaa ja WTO-neuvottelujen avoimuutta.

Kauppa ja ympäristö

Komissio ehdottaa, että kestävä kehitys otetaan WTO-neuvottelujen lähtökohdaksi ja että ympäristönäkökohdat sisällytetään läpäisyperiaatteella neuvottelujen asialistaan. Lisäksi komissio ehdottaa, että kaupalle ja ympäristölle asetetaan seuraavia erityistavoitteita.

— Selkeyttää WTO-sääntöjen ja kauppatoimia sisältävien kansainvälisten ympäristösopimusten suhdetta siten, että WTO-sääntöjä ei voida käyttää ympäristösopimusten tavoitteiden kyseenalaistamiseen.

— Selkeyttää WTO-sääntöjen suhdetta ympäristötoimiin, jotka koskevat tuotteen ominaisuuksiin liittymättömiä prosessi- ja tuotantomenetelmiä. Tavoitteena on päästä sopuun tavasta, jolla elinkaarianalyysiin perustuvat ympäristömerkintäjärjestelmät hyväksyttäisiin WTO:ssa.

— Selvittää ja tarpeen mukaan selkeyttää kansainvälisten kauppasääntöjen ja ympäristöperiaatteiden, erityisesti varovaisuusperiaatteen suhdetta.

Valtioneuvosto on tähänastisissa neuvotteluissa tukenut erityisesti kaupan ja ympäristön ottamista seuraavan neuvottelukierroksen asialistalle. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti myös edellä esitettyihin komission alustaviin linjauksiin kauppa- ja ympäristösektorilla.

Ympäristövaliokunta yhtyy valtioneuvoston alustaviin kannanottoihin. Valiokunta katsoo, että globalisoituvassa maailmantaloudessa kes-

keisin kysymys on, miten kauppa- ja investointipolitiikkaa voidaan harjoittaa tavalla, joka tukee taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitystä. WTO:n perustamissopimuksen johdannossa mainitaan sekä kestävä kehityksen että ympäristönsuojelun tavoite. Näitä tavoitteita tulee nyt konkretisoida sisällyttämällä ne läpäisyperiaatteella osaksi uutta neuvottelukierrosta.

Ympäristövaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että WTO-sääntöjen suhde kansainvälisiin ympäristösopimuksiin (mm. ilmastopopimus, biodiversiteettisopimus, vaarallisten jätteiden siirtoa koskeva sopimus, merensuojelusopimukset) selkiytetään. Sääntöjen selkiyttämisen lähtökohtana tulee olla, että monenkeskiset ympäristösopimukset eivät ole alisteisia kaupan säännöille. Kaupan vapautta on voitava rajoittaa silloin, jos vaarana on ekologisen tasapainon vahingoittuminen. Valiokunta painottaa lisäksi, että puhdas ympäristö tulee tulevaisuudessa olemaan entistä korostuneemmin tuotannontekijä, jota pitäisi edistää myös WTO-säännöillä.

Ympäristövaliokunta pitää erittäin tärkeänä myös, että elinkaarianalyysiin perustuvat ympäristömerkintäjärjestelmät hyväksytään WTO:ssa. Tällä hetkellä WTO:n kauppasäännöt eivät salli tuotteiden erilaista kohtelua niiden tuotantotapojen perusteella.

Esimerkiksi elintarviketuotannon viimeaikainen kehitys ja tapahtumat (GMO-tuotteet, kasvuhormonien ja antibioottien käyttö eläinten kasvatuksessa, elintarvikkeiden säteilytys, myrkylliset eläinrehut jne.) osoittavat merkintöjen välttämättömyyden. Kuluttajilla on oltava oikeus tietää tuotteen alkuperä sekä sen tuotanto- ja valmistustapa, koska niillä voi olla vaikutuksia ihmisten terveyteen. Elintarvikkeiden tuotantomenetelmillä ja valmistustavoilla saattaa olla huomattavia vaikutuksia myös luontoon (mm. kasvi- ja eläinlajiston muutokset, vesistövaikutukset), joista tuotteen kaupalliseen käyttöön päästämisen yhteydessä ei ole vielä tietoa.

Edellä mainitut elintarviketuotannon esimerkit osoittavat, että WTO:n sääntöjä on välttämättä tarkistava paitsi merkintöjen osalta myös suhteessa yleisesti hyväksyttyihin ympäristöpe-

riaateisiin, erityisesti varovaisuusperiaatteen. Valiokunta katsoo, että GMO-tuotteiden ja muiden erikoisesti käsiteltyjen tai kasvatettujen tuotteiden kohdalla WTO:ssa tulee noudattaa varovaisuusperiaatetta. Terveydelle ja ympäristölle vaarallisten tuotteiden maahantuonti on voitava estää. Tästä syystä neuvotteluissa on selkiytettävä näyttökysymyksiä ja varmistettava oikeus tehokkaaseen rajavalvontaan (tullilaboratoriot yms.). Kansallisista ja yhteisön säännöistä huolimatta valtioiden sisäinen valvonta ei ole osoittautunut riittäväksi.

Kauppa ja ympäristö -teeman osalta valiokunta pitää vielä tärkeänä, että WTO-sopimusten ympäristövaikutuksia arvioidaan. Saadun selvityksen mukaan Euroopan unionin komissio teettää kestävä kehityksen arvion, jota tullaan hyödyntämään neuvotteluprosessissa. Arvio on tarpeellinen päätöksenteon apuväline. Sen avulla voidaan selvittää, millaisia lisätoimia tarvitaan kaupan mahdollisten kielteisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Samoin on tärkeää selvittää kaupan myönteisiä ympäristövaikutuksia ja myönteisten vaikutusten saavuttamiseksi tarvittavia politiikkavaihtoehtoja.

Ympäristötavoitteet muilla sektoreilla

Ympäristötavoitteet eivät rajaudu vain erilliseen kauppa- ja ympäristöteemaan, vaan ympäristönäkökohdilla on merkittävä osa muun muassa maataloudessa, teollisuudessa, palveluissa, tekijänoikeudellisissa kysymyksissä, investoinneissa ja kehitysyhteistyössä.

Maatalouden osalta WTO-neuvotteluissa keskeisiksi aiheiksi ovat nousemassa tuotteiden markkinoille pääsyyn liittyvät kysymykset, tukikysymykset sekä eläin- ja kasviterveysopimus (SPS-sopimus). Ympäristön kannalta näistä tärkeitä ovat SPS-sopimus ja maatalouden tuet.

Komission tavoitepaperissa todetaan, että ihmisten, eläinten ja kasvien terveyden suojeleminen liittyy oleellisesti maatalouteen ja että näillä kysymyksillä on tärkeä merkitys yhteisön lainsäädännössä. Unionin näkökulmasta saattaa olla tarpeen selvittää SPS-sopimusta. Komission mielestä unioni tarvitsee myös eläinten hyvinvointia koskevan neuvotteluvalltuuden.

Ympäristövaliokunta on jo edellä ottanut kantaa siihen, että WTO-sääntöjä (mm. SPS-sopimusta) tulee kehittää varovaisuusperiaatteen mukaisesti.

Ympäristövaliokunta tukee komission näkemystä myös siitä, että eläinten hyvinvointia koskevat ongelmat otetaan esiin WTO-neuvotteluissa. Eläinten hyvinvointiin liittyvät ongelmat ovat eettisinä kysymyksinä tärkeitä sinänsä. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että eläinten hyvinvointi vaikuttaa elintarviketuotannon laatuun (hyvälaatuiset ja turvalliset elintarvikkeet) ja sitä kautta viime kädessä ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Vapaa kauppa ei saa estää eettisten ja laatu-tekijöiden noudattamista tuotannossa.

Saadun selvityksen mukaan EU:n tavoitteiden valmistelu maataloustukien osalta on vielä pitkälti avoimena. Valiokunta toteaa yleisnäkemyksenään, että valtioiden tukipolitiikan (maatalouden lisäksi mm. kalastus ja energia) vaikutuksia kauppaan, ympäristöön ja kehitykseen tulee selvittää tavoitteena vähentää kestävä kehityksen kannalta haitallisia tukimuotoja. Tästä näkökulmasta valiokunta kiinnittää huomiota maatalouden ympäristötukijärjestelmän kehittämiseen. Ympäristöohjelmien käyttöä koskevien rajoitusten tarkoituksenmukaisuutta ja tarvetta sisällyttää ympäristötukiin kannustinosuutta esimerkiksi kulttuurimaisen suojelemiseksi voitaisiin harkita tässä yhteydessä.

Palvelujen osalta komissio esittää unionin tavoitteeksi vapauttaa muun muassa ympäristöpalvelujen kauppaa. *Teollisuuden* tullialennuksissa esille nostetaan muun ohella ympäristötuotteiden tullialennukset. *Investointineuvotteluissa* unionin lähtökohdaksi esitetään kestävä kehityksen turvaaminen.

Ympäristövaliokunta yhtyy komission asettamiin unionin tavoitteisiin näiltä osin.

Kehitysmaiden asema

Komissio ehdottaa, että unioni ottaa kehitysmaiden erityisaseman huomioon WTO-neuvotteluissa. Lähtökohtana on, että kehitysmaiden omiin odotuksiin tulee suhtautua mahdollisimman avoimesti. Kehitysmaita tulee auttaa jo sol-

mittujen WTO-sopimusten täytäntöönpanossa antamalla kehitysmaille muun muassa teknistä apua. Komissio ehdottaa myös vähiten kehittyneiden maiden tuonnille täydellistä tullivapautta.

Valtioneuvosto tukee alustavissa kannanotoissaan kehitysmaiden integroimista maailman kauppajärjestelmään ja pitää tärkeänä, että kehitysmaiden odotuksiin vastataan uudella neuvottelukierroksella. Valtioneuvosto korostaa, että päätöksenteko WTO:ssa perustuu yksimielisyyteen, minkä vuoksi kehitysmaat on tärkeitä saada neuvotteluihin mukaan.

Ympäristövaliokunta kannattaa komission ja valtioneuvoston tähänastisten kannanottojen peruslinjauksia. Valiokunta korostaa, että kehitysmaita on autettava nykyisten WTO-sopimusten täytäntöönpanossa. Kehitysmaiden luottamuksen palauttamiseksi on myös tärkeää, että kansainvälisten ympäristösopimusten yhteydessä kehitysmaille annetut lupaukset avusta toteutetaan.

Ympäristövaliokunta korostaa myös tarvetta kehittää pikaisesti keinoja, joilla kehitysmaat vakuutetaan kauppa- ja ympäristöaiheen tärkeydestä. Esimerkiksi tekninen apu kauppa- ja ympäristökysymyksissä ja toimet kehitysmaiden ympäristömyötäisten tuotteiden tuonnin edistämiseksi saattaisivat edesauttaa kehitys-, kauppa- ja ympäristöpolitiikkojen yhdistämistä.

Valiokunta pitää edelleen tärkeänä, että WTO-neuvotteluissa selvitetään teollisia ja tekijänoikeuksia sääntelevän sopimuksen (Trips-sopimus) vaikutuksia kehitysmaiden oikeuteen hyödyntää luontonsa monimuotoisuutta. Kehitysmaille, joissa on valtaosa maailman biologisesta monimuotoisuudesta, tulee Trips-sopimuksessa turvata oikeudet lajiston ekologisesti kestäväan perinnäiseen käyttöön. Alueiden lajiston ekologinen tasapaino on muodostunut juuri tällaisessa perinnäiskäytössä. Näin turvattaisiin myös kehitysmaiden omavaraistuotannon säilymistä, mikä on niiden elintarvikehuollon elinehto.

Tässä yhteydessä ympäristövaliokunta vielä toteaa, että se suhtautuu ylipäänsä kielteisesti

siihen, että Trips-sopimuksella mahdollistettaisiin lajien tai perimän patentointi.

Päätöksenteon avoimuus

Komissio korostaa kansalaismielipiteen huomioon ottamista WTO-asioissa. Komissio peräänkuuluttaa myös avoimuutta asioiden käsittelyssä kansallisella tasolla.

Valtioneuvosto tukee komission näkemyksiä ja korostaa avoimuutta ja läpinäkyvyyttä erityisesti kansallisella tasolla.

Ympäristövaliokunta yhtyy edellä mainittuihin näkemyksiin. Kansalaisjärjestöjen ja kansalaismielipiteen vaikutusmahdollisuuksien lisääminen maailman kehitykseen vaikuttavissa asioissa on demokratian kannalta tärkeää. Valiokunta katsoo, että myös kansalliset parlamentit tulee entistä tehokkaammin kytkeä tämän tyyppisten asioiden valmisteluun.

Käsittelyn eteneminen

Saadun selvityksen mukaan Euroopan unionin omien tavoitteiden priorisointi on vasta alullaan. Valtioneuvoston tämänhetkinen näkemys on, että meneillään olevassa valmisteluvaiheessa mitään osa-aluetta ei ole syytä sulkea keskustelujen ulkopuolelle. Kansallisia tavoitteita on kuitenkin peilattava myös muiden odotuksia vastaan pitäen mielessä, että päätöksenteko niin unionissa kuin WTO:ssakin edellyttää yksimielisyyttä.

Ympäristövaliokunta yhtyy edellä esitettyyn näkemykseen. Valiokunnan mielestä hallituksen tulee tässä vaiheessa pitää keskustelujen kohteena kaikki asia-alueet. Keskusteluissa tulee ottaa esille myös ne kysymykset, joita tässä lausunnossa on esitetty.

Lopuksi ympäristövaliokunta edellyttää, että eduskunta pidetään ajan tasalla unionin neuvotteluvaltuutta koskevista neuvotteluista jatkossakin.

Lausunto

Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää kunnioittavasti lausuntonaan,

että se kannattaa laaja-alaista WTO-neuvottelukierrosta tavoitteena myös nykyisten WTO-sopimusten epäkohtien korjaaminen,

että se painottaa erityisesti kauppaja ympäristökysymysten saamista neuvottelujen asialistalle,

*että se kannattaa ympäristönäkökoh-
tien sisällyttämistä läpäisyperiaatteella myös muille neuvottelusektoreille tavoitteena se, ettei kaupan vapautus vahingoita ympäristöä, ihmisten terveyttä eikä eläinten hyvinvointia,*

että se kannattaa kehitysmaiden mukaansaamista erityistoimin neuvottelukierrokselle,

että se korostaa neuvottelujen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta,

että se pitää tärkeänä eduskunnan pitämistä ajan tasalla neuvottelujen etenemisestä ja

että valtioneuvosto ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty edellä esitettyjen kannanottojen tarkemmassa sisällöstä ja perusteluista.

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiusanen /vas
vpj. Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk

jäs. Rakel Hiltunen /sd
Susanna Huovinen /sd

YmVL 5/1999 vp — E 15/1999 vp

Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
Tarja Kautto /sd
Esko Kurvinen /kok
Kari Kärkkäinen /skl
Jari Leppä /kesk
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
(osittain)

Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Pekka Nousiainen /kesk
Margareta Pietikäinen /r (osittain)
Säde Tahvanainen /sd
Hannu Takkula /kesk (osittain)
Pia Viitanen /sd.